

EUSKAL UNIBERTSITATEA

AUTONOMOA AUTONOMIARAKO, NAZIONALA AURRERAKO

Orain dela mendebete, Nafarroako Diputatu-ek Euskal Herrirako Unibertsitatearen projektua egin zutenean, "Universidad Vasco-navarra" deitu zuten. Eta proiektu hori ez zen burutu.

Handik berrogeitamar urtetara, Eusko Ikaskuntzak bere projektua landu zuenean, "Universidad vasca" deitu zuen. Eta 1923.ean Madrileko Gobernuak ez zuen proiektu hori onhartu.

Berrogeitamar urte ondoren, Euskal Herriarentzako Unibertsitate proiektu berriak eskaini nahi dira. Eta ia denek "Euskal Unibertsitatea" deitzen dute. Lehengo Irailean Madrileko Gobernuak Bilboko Unibertsitatearen barrutia Arabara eta Gipuzkoara zabaltzea Dekretu ezagun haren bidez erabaki zuenean ere, egunkari batek baino gehiagok "Distrito universitario vasco" deitu zuten barruti berria. Eta geroztik, Bilboko Unibertsitateari bere izena aldatu nahi izan zaio, "Universidad vasca" izena emanez.

Zalantzarik ez dago edozein Unibertsitate moduri ez dagoela "Universidad vasca" izena emate-rik; are gutxiago, "Euskal Unibertsitatea". Baina adiera ezberdinez erabiltzen denez izen hori, esanahi ezberdinok bereizi eta argitu beharra dagoela uste dut. "Euskal Unibertsitatea" aditzeko era bat bakarra ez baldin badago, ez dago edozein modutara aditzetik ere; bestela izenari bere balioa kenduko diogu.

Adiera ezberdinok bereiztearren, hirutan banatuko ditut hortik dabiltzanak: Unibertsitate distrituala, Unibertsitate autonomoa, Unibertsitate nazionala.

"EUSKAL" UNIBERTSITATE DISTRITUALA

Unibertsitate distritua edo Unibertsitate barrutia: biak gauza berbera dira. Eta Euskal Herriaren barrutia hartuko lukeen Unibertsitatea —bestelako xehetasunik gabe—, Unibertsitate distrituala deituko genuke: kontzeptu geografiazkoa da batez ere. Batzuk era honetara ulertzen dute Euskal Unibertsitatea. —Eta besterik da gainera, euskal barruti hori nola ulertzen duten: hiru probintzia bezala, ala lau probintzia bezala, ala zazpi probintzia bezala—. Sarritan hiru probintziak osatzen dute horrelako barruti geografikoa.

Honelako "euskal Unibertsitatea" Estatu zentralistari dagokio, edo eta gehienik ere, erregionalismoari. Eta kultura aldetik, ez du esanahi berezirik; kultur eta unibertsitate politika eta programa Estatu osokoak ditu Unibertsitate distritualak. Gehienik ere, eskualdeko —gurean, euskal eskualdeko—

kultur "berexitasuntxoei" txokotxo bat emango litzazieke Unibertsitate distritualaren barnean.

"Preautonomiaren" garai honetan, Unibertsitate distrituala eskaini zaio nolabait Euskal Herriari.

EUSKAL UNIBERTSITATE AUTONOMOA

Hiru erataratu uler daiteke Unibertsitate autonomoa. Bilboko Unibertsitatea "autonomoa" deitu izan da. Bartzelonan ere ba da "Universidad autónoma" izeneko bat. Unibertsitate barrutiaren barnean autonomoa dela adierazten du horrek; baina inola ere ez, Estatuari buruz autonomoa denik.

Ba du bigarren esanahi bat Unibertsitate autonomoak. Euskal Herriak ukan zuen nolabait bere Unibertsitate autonomoa: 1936.ean euskal Gobernu autonomoak eraiki zuena, hain zuzen ere.

Azkenik, unibertsitate autonomoak sakonagorik ere adierazten du: hau da, aginte politikoari buruz, edo bestelako edozein aginteri buruz, kultura osoak, eta bereziki Unibertsitateak behar lukeen autonomia.

Bigarren esanahia nabarmendu nahi dut hemen. Hirugarrenari buruz zerbait idazteko aukerarik izango dugu.

Euskal Unibertsitate autonomoa Euskal Herri autonomoari dagokio. Eta gure herriaren autonomia politikoak, kulturaren aldetik ezer esan nahi izango badu, eta autonomia formal hutsa izan ez bada, irakaskuntza eta bereziki Unibertsitate autonomoa eskatuko du. Hau da, kultur politika autonomoaren arabera eraikitako eta eraturako Unibertsitatea.

Aginte politikoa —eta horren oinarriko eta araberako aginte ekonomikoa— Euskal Herriak bere eskuetan izango duenean, gauza izan beharko du bere kultur eta irakaskuntza politika autonomoa egiteko ere.

Kultur politika autonomoaren bidetik, Euskal Unibertsitate autonomoan euskal kulturak —euskal kultur gaiek— eta bereziki euskarak garrantzizko lekua izan beharko luketela uste dut. Bestela, Unibertsitate autonomoa izango da, baina nekez deitu ahal izango dugu euskal Unibertsitatea. Dena dela, autonomia politikoa bera bezala, Unibertsitate autonomoa ere, Estatuaren kultur eta unibertsitate politika orokorraren barnean joan beharrean eta politika orokor horren baldintzapetan jokatu beharrean gertatuko da.

Bestalde, Euskal Unibertsitate autonomoa, Hegoaldeko lau probintziotakoa izango da, gehie-

GINATIKO UNIBERTSITATE ZAHARRA

nik ere. Eta Euskal Herri osoaren kultur batasuna lantzeko eta lortzeko eragozpenak jatorrian bertan izango ditu.

EUSKAL UNIBERTSITATE NAZIONALA

Alde batetik, Euskal Herri osoaren Unibertsitatea adierazten du honelako unibertsitateak. Geografiaren aldetik, zazpi probintziak bildu ezezik, kultur politikaren aldetik, iparralde eta hegoaldearentzat bat bakarria eskatzen du Euskal Unibertsitate nazionalak, alderdi biek osatzen baitute euskal nazioa. Baina horretarako, Euskal Herria bitan zatitzen duen muga politiko eta administratibo hori deseginez, birbatkuntza eskatzen du oinharri bezala horrelako Unibertsitateak.

Beste aldetik, ordea, euskal Unibertsitate nazionalak unibertsitate "estatalaren" kontrako zer-bait adierazten du: hau da, Estatu aparatuen zerbitzutan eta Herriaren gainetikako gainegitura gertatu ohi den Unibertsitatearen ordez, Herriaren sustrai etnikoari loturik eta horren kultur bizitza eta dinamika osoari egokiturik, hortik edango duen eta hori zientziaren bitartez eta mailan aztertzen eta argitzen saiatuko den Unibertsitatea adierazten du euskal Unibertsitate nazionalak.

Unibertsitate autonomoa baino harantzago doa unibertsitate nazionala; eta bien artean pauso baten tarteak bakarrik ez, salto batena ere ba dagoe-la esango nuke. Eta egoera politikoari, administratiboari eta ekonomikoari dagokienez, Frantziako

edo Espainiako Estatuak alderdi bakoitzari eman diezaioketen autonomiaz harantz, independentzia eskatzen du euskal Unibertsitate nazionalak.

Unibertsitateak kulturaren beraren unibertsaltasuna nabarmentzen du; eta euskal Unibertsitate nazionalak ez du hori ukatzen. Alderantziz edozein kulturak, eta bereziki euskal kulturak, duen dinamika unibertsala aitortzen eta nabarmentzen du. Hain zuzen ere, Euskal Unibertsitate nazionalaren sustrai konkretua Euskal Herria eta honen tradizio kulturala izango da; horren iturri eta oinharri espezifikoak Euskal Herriaren dinamika sozio-kulturala. Baina sustrai, iturri eta oinharri horixe da, izan, kultura unibertsalera ateratzeko atea eta bideratzeko bidea.

Euskara bera izango da Euskal Unibertsitate nazionalaren hizkuntza nagusia eta oinharritzkoa; baina beste hizkuntzetaz ere baliatuko da: ingeleza dela, frantsesa edo espainola dela, etab. Eta zalantzarik gabe, unibertsitariak espainola nahiz frantsesa ondo ezagutu beharko lituzkete. Baina kontutan eduki behar da, Euskal Herri osoa batzen duen hizkuntza bakarria euskara izan daitekeela; eta, beraz, euskal Unibertsitate nazionala batuko duena ere bai.

Honelako Unibertsitaterako lan handia da euskal kulturaren eta euskararen alorrean egitekoa; eta horrekin batera, ez da makala politikaren, gizartearen eta ekonomiaren alorrean urratzeko bidea.

Paulo Agirrebaltzategi